

พระสงฆ์กับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในยุคดิจิทัล*

MONKS WITH ENGLISH LEARNING IN DIGITAL AGE

พระมหากิตติธัช สิริบุญโญ (นาชัย)

Phramaha Kittithat Siripunyo (Nachai)

พระพิทักษ์ ฐานิสโร (แฝงโกฏ)

Phra Phithak Thanissaro (Farnghot)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus, Thailand

E-mail: pm.kittidhat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ในยุคดิจิทัลและ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ในยุคดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า ในยุคดิจิทัล พระสงฆ์ต้องรู้จักปรับกระบวนการเรียนรู้ต่อการพัฒนาศักยภาพทางด้านภาษาอังกฤษ โดยรู้จักใช้การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ต่อการเสริมทักษะของภาษาอังกฤษได้อย่างเหมาะสม ตัวแปรสำคัญในการพัฒนาการศึกษาก็คือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 4 ประเภท คือ 1) CAI คือโปรแกรมบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction) ทำหน้าที่เป็นสื่อการเรียนบทเรียนสามารถโต้ตอบกับผู้เรียนได้ 2) WBI คือ เว็บช่วยสอน (Web Base Instruction) เป็นการจัดการกิจกรรมการสอนในรูปแบบของ Web Knowledge Based โดยใช้เทคโนโลยีทางของ Webpage เป็นศูนย์กลางในการนำเสนอเนื้อหา หรือ ดำเนินกิจกรรม หรือที่เรานิยมเรียกกันติดปากว่า “การเรียนการสอนแบบ Online ” นั่นเอง 3) E - learning คือรูปแบบการศึกษาเรียนรู้ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต (Internet) และ 4) M - Learning (mobile learning) คือ แบบการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์แบบพกพา เช่น Notebook, Computer, Portable Computer, Tablet PC, Cell Phones เป็นต้น ในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย (Wireless Telecommunication Network) และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกที่และทุกเวลา โดยไม่ต้องเชื่อมต่อโดยใช้สายสัญญาณ รูปแบบของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของพระสงฆ์นั้น เมื่ออาศัยเทคโนโลยีเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้แล้วควรตระหนักถึงสถานภาพของสมณเพศที่มีกรอบวัดความประพฤติตามหลักการพุทธบัญญัติมหาเถรสมาคมและบรรทัดฐานของสังคมไทย จึงควรวางบทบาทของตนเองให้เหมาะสม

* Received 9 July 2020; Revised 31 October 2020; Accepted 29 November 2020

สำรวจและเรียบเรียง รวมถึงใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาตนเอง สังคม และนำมาเป็นพื้นฐานในการช่วยเผยแพร่วรรณคดีศาสนาแก่ชาวไทยและชาวต่างชาติต่อไป

คำสำคัญ: พระสงฆ์, การเรียนรู้, ภาษาอังกฤษ, ยุคดิจิทัล, สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Abstract

This academic article aims 1) to study the concept of English language learning management of monks in the digital age, and 2) to study the model of English language learning management of monks in the digital age. The results of studying were found that: In the digital age, monks have to know how to adjust the learning process to develop ability in English by applying technology to develop of English skills. The key factor in educational development is the 4 types of electronic media, namely: 1) CAI is a computer - aided instruction (Computer Assisted Instruction) called a teaching material being able to respond with the students , (2) WBI is web base instruction which is a teaching activity in a form of Web Knowledge Based by using Webpage technology as the mainboard for giving the content or doing activity in which we can say that it is Online Learning and Teaching, (3) E - learning is a concept of learning through a computer network connected to the Internet, and (4) M - Learning (Mobile Learning) is a form of learning through a portable device, such as Notebook, Computer, Portable computer, Tablet PC, Cell Phones etc. It is a activity of learning and teaching connected to the Internet in the form of wireless telecommunication network. It can help students to learn everywhere and every time without connecting to a cable. In the form of learning English of monks, when using these technologies as a learning tool, they must be aware of the status of the monks that there is a framework for measuring behavior according to the Buddha commandment, the Sangha supreme council of Thailand, and the norms of Thai society, and should set own roles are suitable, composed and simple. Moreover, they must also use knowledge to develop themselves, society and obtain the basis for propagating religion to Thai and foreigners.

Keywords: Monks, Learning, English, Digital age, Electronic media

บทนำ

สังคมยุคปัจจุบันนี้ได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มีสิ้นสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสังคมโลกยุคดิจิทัล จึงเป็นเหตุให้เกิดกระบวนการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีได้นำพาความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพียงอย่างเดียวแต่ยังสร้างความท้าทายให้กับสังคมโลกอีกด้วย (Jim Sheffield, 2013) ด้วยเหตุนี้โลกปัจจุบันจึงเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Based Society) ซึ่งต้องอาศัยระบบการเรียนรู้จากฐานข้อมูล สื่อจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ขนาดใหญ่ (Big Data) ในการค้นหาและแสวงหาความรู้ โดยที่ผู้เรียนจะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน ผ่านสื่อเทคโนโลยีที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในโลกที่ไร้พรมแดนที่มีการเชื่อมต่อทางเครือข่ายโดยหุ่นส่วนทางซอฟต์แวร์และความร่วมมือของครูหรือผู้สอน แทนที่สถานศึกษาจะจำกัดอยู่แค่เฉพาะห้องเรียน แต่เทคโนโลยีได้ขยายขอบเขตหรือสร้างนวัตกรรมในการขยายองค์ความรู้ให้สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ทุกที่และทุกเวลา ดังที่ นฤมล ศิริวงษ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญในประเด็นนี้ว่า “เทคโนโลยีเพื่อการศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในสังคมยุคสารสนเทศเป็นอย่างมาก วิธีทางของการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนจะเป็นการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยคอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ผสมกับระบบการสื่อสารทางไกลมากขึ้นเรียกว่าเป็นระบบการเรียนรู้ออนไลน์” (นฤมล ศิริวงษ์, 2548) จากการตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลในลักษณะดังกล่าว (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2552) จึงส่งผลให้เกิดแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยสำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ICT ของชุมชน โดยพัฒนาจากศูนย์ หน่วยงาน หรือสถานที่ ที่มีอยู่ เช่น ห้องสมุด สาธารณะ วัด ศูนย์สารสนเทศชุมชน โดยมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลาย และมีการให้บริการฝึกอบรมแก่ผู้ใช้บริการตามความเหมาะสม รวมถึงการพัฒนาเว็บไซต์ (Portal) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งความรู้/ข้อมูล ที่จะเป็นประโยชน์แก่อาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันแก่ประชาชน

พระสงฆ์เป็นอีกกลุ่มบุคคลหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้พระสงฆ์ต้องรู้จักปรับตัวไปตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนรู้ ที่หันมาเน้นการเรียนรู้จากการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการสืบค้นข้อมูลและหาข้อมูลข่าวสารจากการใช้สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีหลากหลายจากระบบอินเทอร์เน็ต และอันเนื่องมาจากการที่ต้องปรับการเรียนรู้อีกเพื่อให้มีลักษณะให้สอดคล้องกับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นภาษาที่มีความเป็นสากลและใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุด (เลิศ เกษรคำ, 2541) ดังที่องค์การสหประชาชาติได้จัดอันดับ ภาษาที่อนุญาตให้ใช้ มี 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาฝรั่งเศส (French) ภาษารัสเซีย (Russian) ภาษาจีน (Mandarin) ภาษาสเปน (Spanish) และ

ภาษาอังกฤษ (English) แต่ภาษาอังกฤษใช้บ่อยและมากที่สุด รวมทั้งเป็นภาษาที่ใช้ในวิทยาการคอมพิวเตอร์ของโลกอีกด้วย ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้พฤติกรรมสื่อสารเปลี่ยนไป ส่งผลให้พระสงฆ์ต้องเผชิญกับความท้าทายและการปรับตัวในกระบวนการเรียนรู้หรือทิศทางการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป โดยพระสงฆ์จะต้องนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการจัดการเรียนรู้หรือร่วมมือผ่านสื่อสังคม (Social Media) เช่น Facebook, WordPress, YouTube, Twitter และ SlideShare เป็นต้น ซึ่งเครื่องมือออนไลน์ที่มีปรากฏอย่างหลากหลายบนโลกอินเทอร์เน็ตนี้ ล้วนเป็นตัวแปรที่สำคัญในการส่งเสริมให้พระสงฆ์เกิดความสามารถในการฝึกทักษะทางด้านภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นในยุคสมัยที่เจริญด้วยเทคโนโลยี พระสงฆ์จัดว่าอยู่ในสังคมที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยสิ่งเหล่านี้ จึงต้องใช้โอกาสในการสร้างสรรค์และพัฒนาการเรียนรู้ให้ทันยุคทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบันแต่อย่างไรก็ดี การใช้สื่อเทคโนโลยีของพระสงฆ์ยังขาดทักษะหรือสภาพความพร้อม เห็นได้จากงานวิจัยของ พระครูสุกิจจานุรักษ์ (ชยุตม์ อคฺคณฺโณ) พบคำตอบที่เกี่ยวข้องถึงพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของพระสงฆ์เอาไว้ที่น่าสนใจว่า “พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังใช้เทคนิคการนำเสนอในรูปแบบเดิมทำให้น่าเบื่อ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในวงจำกัด บุคลากรขาดการเรียนรู้และขาดทักษะในการใช้สื่อเทคโนโลยี” (พระครูสุกิจจานุรักษ์ (ชยุตม์ อคฺคณฺโณ), 2561) รวมถึงข้อจำกัดทางสถานภาพและภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ เพราะการใช้เครื่องมือเหล่านี้มีทั้งส่วนที่สร้างสรรค์และส่วนที่ทำลาย หากพระสงฆ์ไม่คำนึงถึงปทัสฐานคือ “พระธรรมวินัย” ที่พระพุทธเจ้าทรงวางกำหนดกรอบเอาไว้ การเข้าไปพัวพันหรือปฏิสัมพันธ์กับวิถีชีวิตแบบโลก ๆ ก็อาจถูกตั้งข้อสังเกตจากพุทธศาสนิกชนว่าเหมาะสมหรือสอดคล้องกับพระธรรมวินัยมากน้อยเพียงใด (พระธรรมโกศาจารย์, 2548) ข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ที่ว่า “พระสงฆ์ส่วนมากใช้ในทางที่เหมาะสมต่อสมณสาธูป เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังมีพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งที่ใช้ระบบสื่อสังคมออนไลน์ เช่น อีเมล เฟซบุ๊ก แชนแนล ฯลฯ ในที่ไม่เหมาะสม สร้างความไม่สบายใจแก่พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มจนมีการร้องเรียนดังปรากฏที่เป็นข่าว” การตั้งข้อสังเกตดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ แทนพันธ์ เสนะพันธ์บัวใหม่ ที่กล่าวว่า “การใช้อินเทอร์เน็ตของพระสงฆ์ก็ยังคงถูกมองว่าเป็นการประพฤติปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมไทย และก่อให้เกิดอคติของสังคม เพราะความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ เนื่องจากการเผชิญหน้ากันของ 2 มโนทัศน์ระหว่าง ประเพณีนิยมกับ เทคโนโลยี ที่ไม่อาจผสมกลมกลืนกันได้อย่างลงตัว” (แทนพันธ์ เสนะพันธ์บัวใหม่, 2555)

ด้วยเหตุที่ “สถานภาพและบทบาทของพระสงฆ์” ทำให้เกิดข้อจำกัดทางด้านทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี (มหาเถรสมาคม, 2538) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีคำสั่งจากมหาเถรสมาคม ที่ระบุว่า “ข้อ 4 ห้ามภิกษุสามเณรเรียนวิชาซีพอย่างคงฤทธิในโรงเรียนหรือสถานที่ต่าง ๆ ปะปนกับคฤหัสถ์ชายหญิง เช่น พิมพ์ดีด ชวเลข คอมพิวเตอร์ การบัญชี

จากการให้คำนิยามความหมายเกี่ยวกับ “การเรียนรู้” นี้ ทำให้เรามองเห็นว่าการเรียนรู้คือการพัฒนาด้วยปัญญาและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีโดยอาศัยปัญญาเป็นตัวนำในการพัฒนา ฉะนั้น การเรียนรู้ภาษาอังกฤษในยุคดิจิทัลในบริบทนี้ จึงหมายถึงการพัฒนาความรู้ภาษาอังกฤษโดยอาศัยการฝึกฝนด้วยปัญญาผ่านเครื่องมือหรือเทคนิค

ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งพระสงฆ์จะต้องฝึกฝนตนเองผ่านการเรียนรู้บนโลกออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ต โดยทางเลือกใหม่ที่พระสงฆ์จะต้องนำมาปรับใช้ต่อกระบวนการเรียนรู้คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยหลัก ๆ มีอยู่ 4 ประเภทด้วยกัน ได้แก่

1. CAI หมายถึง การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสอนเนื้อหาให้แก่ผู้เรียนโดยใช้วิธีการเผยแพร่การสอนผ่านช่องทางสื่อสารไปยังผู้เรียน (หทัยพร สายศรีโกศล, 2546) โดยเน้นการสอนที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างอิสระตามความสามารถของแต่ละคน เป็นสื่อช่วยสอนผ่านคอมพิวเตอร์ทั้งรูปแบบออนไลน์ (Internet) และ ซีดี (CD) ที่ออกแบบให้มีกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถโต้ตอบกับบทเรียนได้อย่างมีความหมายรวมทั้งการจัดให้มีผลป้อนกลับโดยทันทีให้กับผู้เรียน (ถนอมพร เลหาจรัสแสง, 2545) เมื่อผู้เรียนตรวจสอบความเข้าใจของตนจากการทำแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบ

CAI หรือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการนำเสนอ นั้นเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะสามารถบันทึกผลการเรียน ประเมินผลการเรียน และประเมินผลของผู้เรียนได้อีกทั้งยังเอื้อต่อการเรียนรู้เพราะสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ดังที่มิงานวิจัย (พรพิมล แซ่เฮ้ง, 2552) พบว่า “คอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับการเรียนภาษาอังกฤษก็เป็นทางเลือกที่ดีทางหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เห็นภาพ สื่อความหมายได้ชัดเจน อีกทั้งยังสร้างความแปลกใหม่เร้าความสนใจแก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี” และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยอีกฉบับ (พรพิมล ธิยา และธนากร ขำศร, 2555) ได้ทำการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ กับกรณีมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนโดยมีการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นเครื่องมือ โดยพบว่า “หลังการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย นักศึกษามีทักษะด้านการฟังภาษาอังกฤษมากกว่าก่อนใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ส่วนทักษะการพูดภาษาอังกฤษ นักศึกษาสามารถพูดได้อย่างคล่องแคล่ว ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์”

ฉะนั้น คอมพิวเตอร์ช่วยสอนจัดเป็นคู่มือและเครื่องมือให้ผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาหรือเรียนรู้ผ่านสื่อการสอนด้วยตนเอง อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะทั้งทางด้านการฟัง พูด อ่านและเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่พึงตระหนักเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ก็คือผู้เรียนควรควบคุมวินัยในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอ เพราะไม่มีคนควบคุมหรือดูแลพฤติกรรมของผู้เรียนในขณะที่เรียนได้เหมือนการสอนโดยครูหรืออาจารย์

2. WBI เป็นสื่อที่ผสมผสานระหว่างเว็บเทคโนโลยีกับกระบวนการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้และแก้ปัญหาในเรื่องข้อจำกัดทางด้านสถานที่และเวลาในการเรียน (กิตานัน มลิตอง, 2543) ซึ่งเป็นการใช้เว็บในการเรียนการสอนโดยอาจใช้เว็บเพื่อนำเสนอบทเรียนในลักษณะสื่อหลายมิติของวิชาทั้งหมดตามหลักสูตร หรือใช้เพียงการเสนอข้อมูลบางอย่างเพื่อประกอบการสอนก็ได้ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากคุณลักษณะต่าง ๆ

ของการสื่อสารที่มีอยู่ในระบบอินเทอร์เน็ต เช่น การเขียนโต้ตอบกันทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และการพูดคุยสดด้วยข้อความและเสียงมาใช้ประกอบด้วยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

ในปัจจุบันการเรียนรู้ด้วย “WBI” เป็นที่นิยมกันอย่างมาก อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีในปัจจุบันเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งพระสงฆ์หรือผู้เรียนต้องการที่จะอยากเรียนรู้อะไรเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นทักษะทางด้านการฟัง (Listening) การเขียน (Writing) การเขียนพูด (Speaking) และการอ่าน (Reading) ก็สามารถค้นหาเพื่อเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างรวดเร็วโดยไม่มีข้อจำกัดทางเวลา ระยะทางและสถานที่ ผ่านการเรียนรู้ในเวปไซด์ไวด์เว็บ (www.) ซึ่งผู้สอนและผู้เรียนสามารถปฏิสัมพันธ์หรือติดต่อสื่อสารกันได้ผ่านทางอีเมล (E - mail) หรือเว็บบอร์ด (Web Board) และแม้แต่ผ่านระบบการติดต่อสื่อสารชนิดหนึ่งที่สามารถรับและส่งภาพของผู้สอนและผู้เรียนได้ (Video - Conference)

3. E - learning คือ การเรียนการสอนที่ใช้สื่อใด ๆ ที่แปลงรูปให้เป็นอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความเหมาะสมในการส่งผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีเครือข่ายกว้างขวางที่สุด ซึ่งหมายถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการใช้เครื่องมือสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตเพื่อจัดกิจกรรมทางการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีระบบการบริหารเนื้อหาสาระการจัดการเรียน เช่น การเก็บประวัติการเรียน ผลการเรียน และการประเมิน (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2547) โดยหลักแล้ว E - learning เป็นการศึกษาทางไกลวิธีหนึ่งที่ยุ่เรียน สามารถศึกษาวัสดุการเรียนผ่านคอมพิวเตอร์จากเว็บไซต์หรือซีดี ซึ่งผู้สอนเสริมและผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารกันและกันโดยใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือการใช้บอร์ดวิเคราะห์ร่วมกัน E - learning จึงสามารถใช้เป็นวิธีการหลักในการนำส่งบทเรียนเพื่อฝึกอบรมหรือใช้ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติในห้องเรียน

จึงกล่าวได้ว่า E - learning เป็นผลของการพัฒนามาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีซึ่งมีอิทธิพลต่อความสำคัญทางด้านการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง อันจะส่งผลให้เกิดการเพิ่มพูนทักษะทางด้านภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารและนำไปใช้งานได้ ซึ่งการเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภาษาได้ทุกสถานที่และตลอดเวลาผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อกับเครือข่าย โดยผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูล (Access) ได้ตามความต้องการที่ตนเองอยากจะเรียนรู้

4. Mobile Learning คือ รูปแบบการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์มือถือแบบพกพา (ธงชัย แก้วกิริยา , 2552) ซึ่งปัจจุบันมีการนำมาใช้งานกันอย่างกว้างขวางและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี เนื่องจากพฤติกรรมการใช้งานของผู้เรียนมีการเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตกันได้ง่ายและสะดวกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงโดยใช้อุปกรณ์มือถือและสมาร์ตโฟน

ในยุคปัจจุบันนี้ การเรียนแบบ M - Learning กำลังเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เป็นที่นิยมของกลุ่มผู้ใช้ค่อนข้างสูง เพราะสะดวกต่อการนำไปใช้และติดตัวผู้ใช้ในการเคลื่อนย้าย อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสะดวกและความคล่องตัว สามารถเคลื่อนที่ได้สะดวกและพกติดตัวได้ตลอดเวลา อันประกอบไปด้วย เช่น Lap top, Notebook, Tablet Pc, Smart Phones, iPod หรือเครื่องเล่นอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้โดยไร้สาย ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ พระสงฆ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเรียนรู้และพัฒนาภาษาอังกฤษของตนเองได้ โดยสามารถนำมาจัดตารางเรียนหรือเรียนรู้ให้เหมาะสมหรือสอดคล้องชีวิตของผู้เรียนได้อย่างดี

กล่าวโดยสรุป เมื่อพระสงฆ์กำลังเผชิญกับกระแสต่าง ๆ ในยุคดิจิทัล ในขณะที่โลกแคบลงเพราะความเร็วของการสื่อสาร พระสงฆ์ควรที่จะรู้เท่าทันต่อภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงโดยการปรับตัวและจัดการสภาพการณ์เรียนรู้ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษที่ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารที่นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองแล้วยังสามารถนำมาช่วยเผยแผ่พุทธศาสนาให้กระจายไปทั่วโลก ซึ่งคู่มือและเครื่องมือที่พระสงฆ์สามารถนำมาใช้ต่อการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ก็คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้ง 4 ประเภท ประกอบด้วย 1) CAI คือ การนำคอมพิวเตอร์มาสร้างเป็นบทเรียนเพื่อใช้ในการประกอบการเรียนรู้หรือการศึกษา 2) WBI คือ การสอนโดยใช้เว็บเป็นฐานที่มีลักษณะเป็นการเชื่อมโยงสื่อหลายมิติผ่านเว็บไซต์ไวด์เว็บ (www.) ในระบบเครือข่ายของอินเทอร์เน็ต 3) E - Learning เป็นการเรียนรู้ด้วยอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และ 4) Mobile Learning เป็นการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ซึ่งมีขนาดพกพาได้สะดวก เช่น โทรศัพท์หรือโน้ตบุ๊ก เป็นต้น

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ในยุคดิจิทัล

การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนภาษาอังกฤษในยุคดิจิทัลในลำดับต่อไปนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอในประเด็นที่ว่า แนวทางหรือแนวปฏิบัติของพระสงฆ์ในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษนำไปสู่การตั้งข้อสังเกตในประเด็นว่าสอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือไม่ รวมไปถึงความสอดคล้องและเหมาะสมกับสมณสาธูปมาน้อยเพียงใด พระสงฆ์ในยุคดิจิทัลจะมีท่าทีที่ถูกต้องและวางบทบาทของตนเองได้ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ในโลกออนไลน์ได้อย่างไร เมื่อจะต้องเข้าไปเรียนรู้หรือพัวพันกับการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยจะนำเสนอโดยลำดับต่อไปนี้

1. ด้านสถานภาพ พระสงฆ์มีข้อจำกัดทางด้านสถานภาพในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ซึ่งการที่พระสงฆ์เข้าไปใกล้ชิดกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นเพศสตรีก็อาจจะกลายเป็นหลุมพรางหรือกับดักที่สุ่มเสี่ยงต่อการทำผิดพระวินัยและอาจสร้างความสะดุ้งใจแก่ผู้เห็นหรือส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสงฆ์โดยรวมได้ ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องปรับตัวตามวิถีของกระบวนการเรียนรู้ด้วยความสำรวม ดังคำกล่าวที่ว่า

“โลกไม่ให้ช้า ธรรมไม่ให้ขุ่น” โดยการปรับตัวจะต้องยึดพระธรรมวินัยและจารีตปฏิบัติ เพราะพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้ประโยชน์สุขในเชิงปัจเจกและเพื่อความสุขของพระสงฆ์โดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักพระวินัยที่ว่าด้วยข้อ “อาบัติสังฆาทิเสส” เมื่อพระสงฆ์ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการสนทนาภาษาเพื่อจีบสาวต่างชาติหรือส่งข้อความไปในเชิงขู้สาว ซึ่งจะเป็นเหตุให้เข้าข่ายการทำผิดอาบัติได้ ดังพุทธบัญญัติ (วิ.มหา. 1/284/316) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ว่า “อนึ่ง ภิกษุใด กำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว พุดเคาะมาตุคาม ด้วยวาจาชั่วหยาบ เหมือนชายหนุ่มพุดเคาะหญิงสาวด้วยวาจาพาดพิงเมถุน เป็นสังฆาทิเสส”

ประเด็นที่น่าวิเคราะห์เพิ่มเติมก็คือว่า อาจมีคำถามว่า การที่พระสงฆ์จะเปิดเพลงสากลเพื่อฟังสำเนียง (Accent) หรือเปิด Netflix ดูซีรีส์ต่างประเทศเพื่อทำการฝึกทักษะด้านการฟัง (Listening) จะไม่เป็นการขัดแย้งกับพุทธบัญญัติ (วิ.จุ. 7/249/11) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเข้าไปดูการฟ้อนรำ การขับร้องหรือการประโคมดนตรี รูปใดไป ต้องอาบัติทุกกฏ” และนอกจากนั้นยังอาจเป็นการฝ่าฝืนมติมหาเถรสมาคม ที่ว่า “ห้ามภิกษุเปิดฟังเพลง ดนตรี เปิดโทรทัศน์ดูละคร เดินรำ มวยหรือดูตามหน้าบ้านคน หรือตามที่สาธารณะ หรือพกวินยชนาตเล็กไปเปิดฟังในที่สาธารณะ” หรือไม่อย่างไร

คำถามดังกล่าวจึงนำไปสู่การแสวงหาคำตอบที่ว่า “ผิดหรือไม่ผิด” อย่างไร ซึ่งการที่จะตอบในประเด็นนี้ ต้องย้อนกลับไปศึกษาคำจำกัดความในคัมภีร์อรรถกถา ซึ่งจะช่วยให้เราพบความจริงสำคัญประการหนึ่ง ก็คือ พระอรรถกถาจารย์ได้วางข้อยกเว้นและข้อกำหนดไว้ว่า “ในกาลบางครั้ง การที่ภิกษุจะฟังการขับร้องที่ไม่เป็นข้าศึก [ต่อพรหมจรรย์] ก็สมควร” (สถาบันพระสงฆ์สังฆาธิการ, 2558) ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า หากจะพิจารณาถึงสาระและอรรถของเนื้อหาและประโยชน์ของการรับฟัง กล่าวคือ ถ้าหากพระสงฆ์ไปใส่ใจในการฝึกฟังสำเนียง การเรียนรู้ความหมายจากเนื้อหา (Lyric) ของบทเพลงก็อาจจะไม่ผิด แต่ถ้าไปหลงใหลหรือใส่ใจในดนตรีของบทเพลง อันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความบันเทิงหรือกิเลสก็อาจจะทำให้ล่วงละเมิดพระวินัยได้ นอกจากนั้นหากพิจารณาในประเด็นนี้เทียบกับคำสั่งของมหาเถรสมาคม ดูประเด็นว่า คำสั่งกล่าวมีประกาศขึ้นเพื่อป้องกันเหตุเสื่อมเสีย ดังถ้อยคำในประกาศว่า “ห้ามเปิดโทรทัศน์ดูละคร เดินรำ... ซึ่งผิดวิสัยสมณะ แม้เป็นเรื่องที่ควรดู ห้ามเปิดให้มิเสียงดังเกินควร...” (สถาบันพระสงฆ์สังฆาธิการ, 2558) ซึ่งถ้าหากว่าพระสงฆ์สังวรระวังในการสำรวมในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ มุ่งวัตถุประสงค์ในการเปิดฟังเพื่อการศึกษาหรือฝึกทักษะในการฟัง พุด อ่าน และเขียน โดยเปิดในห้องหรือสถานที่พักสงฆ์ที่มีการเก็บเสียงหรือไม่มีเสียงอันจะทำให้รบกวนผู้อื่น และสังวรระวังในการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ โดยงดเว้นการเปิดฟังในทางหลงหรือในที่สาธารณะต่าง ๆ

ถึงอย่างไรก็ตาม การฟังเพลง ดูหนัง ดูละครเพื่อฝึกฝนทักษะด้านภาษาอังกฤษนั้น ไม่ว่าจะเป็นในช่องทางของ YouTube, Netflix หรือตาม Homepage อื่น ๆ ก็อาจจะกลายเป็นกับดักหรือหลุมพรางให้พระสงฆ์ก้าวล่วงพระวินัยได้หากการละเล่นหรือการดูนั้นเป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินและความบันเทิง ไม่เป็นไปเพื่อความคลายอกุศล ฉะนั้น ประเด็นจึงไม่ได้อยู่ที่การเข้าไปใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาษาอังกฤษ แต่พระสงฆ์ยุคดิจิทัลจะมีหน้าที่และวางสถานภาพอย่างไรไม่ให้ล่วงละเมิดพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติและข้อกำหนดของมหาเถรสมาคม อีกทั้งไม่ทำลายภาพลักษณ์ของสงฆ์ให้เกิดภาพลบต่อพุทธศาสนิกชน

จึงกล่าวได้ว่า การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นสิ่งที่ควรพัฒนาและเรียนรู้ แต่ควรใช้ปัญญาในการกำหนดรู้ว่าอยู่ในสถานภาพใด เพราะพระสงฆ์มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในหลาย ๆ ทาง ทั้งที่เป็นพระวินัยที่เป็นพุทธบัญญัติ จากองค์กรสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ไทยที่เรียกว่า มหาเถรสมาคม และจากการติเตียนของประชาชน ซึ่งกรอบวัดความประพฤติเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือให้พระสงฆ์ประยุกต์ใช้สื่อเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้ด้วยความถูกต้องและสอดคล้องกับสมณสาธูป

2. ด้านบทบาท คำว่า “บทบาท” คือ การประพฤติปฏิบัติตามตำแหน่งและสถานะในฐานะในสังคมนั้น ๆ (กมลรัตน์ หล้าสุวงศ์, 2527) หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคนซึ่งคนอื่นคาดคิด (อุทัย หิรัญโต, 2519) กล่าวคือ การทำหน้าที่ในฐานะผู้เรียนของพระสงฆ์ได้แสดงออกหรือลงมือปฏิบัติต่อการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ อย่างไร จึงจะสอดคล้องกับสถานการณ์ในยุคดิจิทัลและตามความคาดหวังของสังคมจึงตอบสนองต่อบทบาททางวัฒนธรรมประเพณีนิยมและสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมไทย

จากการให้คำนิยามและความหมายดังกล่าว ทำให้เกิดคำถามว่า แท้ที่จริงแล้วการเรียนรู้ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางโลกอย่างหนึ่งจะไม่ใช่การขัดแย้งกับ “ทฤษฎีใบไม้กำมือเดียว” ของพระพุทธเจ้าหรือไม่ ที่ทรงตรัสสอนในเรื่องแค่เพียง “ทุกข์กับการดับทุกข์เท่านั้น” (ม.มู. 12/286/2507) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และจากพุทธพจน์นี้เอง จึงเป็นที่มาของการวิพากษ์สังคมสงฆ์ของ อ.สุจินต์ บริหารวนเขตต์ (ชมรมบ้านธัมมะ มศพ, 2563) ที่ได้นำเสนอประเด็นเรื่อง “พระ ดร. พระเรียนหนังสือทางโลก บวชทำไม” ดังที่ท่านวิจารณ์ว่า “ก่อนอื่นต้องรู้จักคำว่า บวช บวชทำไม บวชเพื่อสละละขาดเกลากิเลสเพื่อรู้แจ้งอริยสัจธรรม นี่คือจุดประสงค์ของการบวช แต่บวชแล้วเรียนวิชาทางโลก แล้วบวชทำไม แล้วใครต้องการเป็นด็อกเตอร์ ดร. ท่านพระอานนท์ หรือ ดร.ท่านพระมหาภัสสยะ ท่านพระเถระเหล่านั้นเรียนวิชาทางโลก เป็น ดร. โหม ไม่เลย”

การวิพากษ์สังคมสงฆ์ดังกล่าว ดูประหนึ่งว่า การคาดหวังของพระสงฆ์ของสังคมไทยมองบทบาทของพระสงฆ์ค่อนข้างจะยึดติดกับกรอบของ “ประเพณีนิยมดั้งเดิม” มากจนเกินไป

โดยมองว่าการเรียนรู้ทางโลกหรือวิชาการต่าง ๆ อาทิ การเรียนรู้ภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ไม่จำเป็น เพราะไม่ได้เป็นเพื่อลดละกิเลส

ในประเด็นนี้ พุทธศาสนิกชนควรเปิดใจในการมองเห็นถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ทางโลก เช่น การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เป็นต้นนั้น กลับแฝงด้วยวัตถุประสงค์ที่แท้จริงอย่างไร เพราะการเรียนรู้ถึงองค์ความรู้เหล่านี้ อย่างน้อยที่สุด แม้จะไม่ได้พัฒนาถึงขั้นอุดมคติสูงสุดทางพระพุทธศาสนา คือ “พระนิพพาน” แต่ก็ยังสามารถนำตัวองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตทั้งในระดับปัจเจกชนและสังคมได้ ดังที่ พระมหาไพโรวีย์ วรณโณ ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า “ศาสนาไม่ได้มีข้อห้ามเลยว่า พระภิกษุสามเณรจะแสวงหาความรู้ไม่ได้ กลับกัน ประเด็นมันอยู่ว่า ท่านแสวงหาไปเพื่ออะไรต่างหาก” (เติลนิวส์, 2563)

ด้วยเหตุนี้ การทำหน้าที่หรือการแสดงบทบาทในฐานะของผู้เรียนของพระสงฆ์จึงควรจะต้องตระหนักถึงเป้าหมายหรือเพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขและเพื่ออนุเคราะห์มหาชนในภาพรวม และต้องไม่เป็นไปเพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการตามค่านิยมทางวัตถุ คือ การเรียนเพียงเพื่อให้ใบปริญญาหรือสัญลักษณ์ที่รับรองระดับการศึกษาเท่านั้น แต่ต้องนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้มาเป็นพื้นฐานในการเผยแผ่หลักธรรมและเป็นเครื่องมือในการยกระดับจิตใจของตนให้สูงขึ้นเพื่อเข้าถึงความจริงสูงสุดของพระพุทธศาสนาในโอกาสต่อไป

สรุป

เมื่อประเมินภาพรวมของการศึกษาเรื่อง “พระสงฆ์กับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในยุคดิจิทัล” พบคำตอบที่น่าสนใจว่า สื่อและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้หรือการพัฒนาความรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน หากมองในมิตินี้ จะพบว่า องค์ความรู้คือเป้าหมาย ส่วนสื่อและเทคโนโลยีคือเครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ทั้งนี้สื่อและเทคโนโลยีได้สร้างโลกทัศน์และชีวทัศน์ให้พระสงฆ์ต้องรู้จักปรับตัว แต่การปรับตัวดังกล่าวกลับต้องทำให้พระสงฆ์ต้องเผชิญกับแนวคิดหรือมโนทัศน์ที่มองภาพลักษณ์ของพระสงฆ์กับเทคโนโลยี ที่ดูประหนึ่งว่าไม่สามารถจะประสานสอดคล้องกันได้อย่างลงตัว เพราะสังคมไทยมองพระสงฆ์ในวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สมณะ แต่ทว่าภาพที่พระสงฆ์ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อาจจะเป็นการสวนทางกับความคาดหวังของสังคมไทย ในปัจจุบันโลกมีความก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ มากมาย การที่ไม่ให้พระสงฆ์เหล่านั้นใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีเพื่อแสวงหาความรู้ในวิทยาการต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เป็นต้น ก็อาจจะทำให้เกิดอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะไม่สามารถเชื่อมโยงหรือประยุกต์ให้เข้ากับบริบท สภาพแวดล้อม และสังคมในแต่ละสังคมได้ ดังนั้น การเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้เทคโนโลยีจึงไม่ใช่เป็นการพัฒนาตัวเองเท่านั้น หากแต่เป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเหล่านั้นมาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่หลักพุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้อีกด้วย เมื่อเราได้แนวคิดการจัดเรียนรู้ภาษาอังกฤษในยุคดิจิทัล

แล้ว กระบวนการต่อไป ผู้เขียนได้ศึกษาถึงรูปแบบการจัดการเรียนภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ไทยที่มีสถานภาพเป็น “พระ” แต่มีบทบาทเป็น “ผู้เรียน” เหตุผลเพราะว่า บริบท (Context) สภาพแวดล้อมในอดีตเป็นการจัดวางรูปแบบการเรียนรู้ในยุคเกษตรกรรม แต่ในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคดิจิทัล สภาพการเรียนรู้จึงแตกต่างและมีวิธีการเรียนที่ซับซ้อนกว่าในยุคอดีต ดังนั้นจึงต้องออกแบบหลักการในการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีความเป็นไปของบริบทต่าง ๆ ในสังคม แต่จะต้องยืนอยู่บนพื้นฐานของหลักการหรือพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ พระสงฆ์จะต้องตระหนักรู้ถึง “สถานภาพ” ของตนเอง โดยจะต้องคำนึงถึงการไม่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ รวมถึงปฏิบัติตามกฎหมายและระบอบซึ่งเป็นเรื่องสูงสุดโดยเคร่งครัด นอกจากนั้นจะต้องแสดงออกถึงพฤติกรรมในการพัฒนาศักยภาพด้านภาษาอังกฤษจากการใช้เทคโนโลยีด้วยความสำรวมและสมณะ ตระหนักถึงคุณค่าแท้ ไม่มุ่งใช้ไปเพื่อคุณค่าเทียม อันจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีตามความคาดหวังของสังคมไทย และมุ่งประโยชน์จาก “บทบาทของผู้เรียน” โดยการนำองค์ความรู้มาพัฒนาตนเอง สังคม และเพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับชาวโลกต่อไป **ข้อเสนอแนะ** 1) บทความนี้เป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่จะปรับกระบวนการการศึกษาเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น โดยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และสื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรศึกษาระบบของสื่อต่าง ๆ และการผลิตสื่อออนไลน์ ตลอดจนการเข้าถึงของผู้เรียนมุ่งเน้นความน่าสนใจ และง่ายต่อการรับรู้ให้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เดลินิวส์. (2563). พระมหาไพโรวาลย์ ดึงใจแคบ อ.สุจินต์ ชี้นำพระเรียนมีกิเลส. เรียกใช้เมื่อ 3 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.dailynews.co.th/regional/782155>
- เลิศ เกษรคำ. (2541). ไวยากรณ์และเทคนิคภาษาอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่นจำกัด.
- แทนพันธ์ เสนะพันธุ์บัวใหม่. (2555). พฤติกรรมที่เหมาะสมของพระสงฆ์และรูปแบบในการใช้ประโยชน์อินเทอร์เน็ตเพื่อกิจการพระพุทธศาสนา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2547). การออกแบบการเรียนการสอนบนเว็บ ในระบบการเรียนอิเล็กทรอนิกส์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2527). จิตวิทยาสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2552). แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) ของประเทศไทย พ.ศ. 2552 - 2556. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- กิดานัน มลิตทอง. (2543). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. (2563). พระ ดร. พระเรียนหนังสือทางโลก บวชทำไม. เรียกใช้เมื่อ 3 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.facebook.com/dhammahomefellowship/photos/a.535821843237207/1659011724251541>
- ณอมพร เลหาจรัสแสง. (2545). Designing E - learning หลักการออกแบบและการสร้างเว็บไซต์เพื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย แก้วกิริยา. (2552). E - learning ก้าวไปสู่ M - learning ในยุคสังคมของการสื่อสารไร้พรมแดน. วารสารร่มพญักษ์, 28 (1), 112-136.
- นฤมล ศิริวงษ์. (2548). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ วิชาการเขียนหนังสือเพื่อการพิมพ์ในระดับอุดมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยี. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรพิมล แซ่เฮ้ง. (2552). ILP พหิตการเรียนภาษาอังกฤษในยุคปัจจุบัน. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 8(16), 109-119.
- พรพิมล รียาย และธนากร ขำศร. (2555). การพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยนอร์ท.
- พระครูสุกิจจานุรักษ์ (ชยุตม์ อกคณโณ). (2561). การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์. (2548). การเผยแผ่เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2544). กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำครุสภา.
- พระมหาราชัน จิตตปาโล. (2561). แนวทางการพัฒนาภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 14(3), 111-123.
- พระราชวรมุณี (ป.อ. ปยุตโต). (2528). ปรัชญาการศึกษาไทย ฉบับแก้ไขรวบรวมใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.

- มหาเถรสมาคม. (2538). ประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 83 ตอนที่ 3 (25 มีนาคม 2538).
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันพระสงฆ์สังฆาธิการ. (2558). คู่มือพระสงฆ์สังฆาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุจินดา พานิชกุล. (2549). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษากิจกรรมการสนทนาระหว่างพระสงฆ์กับนักท่องเที่ยว. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- หทัยพร สายศรีโกศล. (2546). คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- อุทัย หิรัญโต. (2519). สังคมวิทยาประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญผล.
- Jim Sheffield. (2013). Globalization: Yesterday, Today, and Tomorrow. New York: Emergent Publications.